

Střípky z historie: 15. Patřil tajemný poklad na Svaté Heleně z r. 1875 Turkům?

V předcházejícím článku [Střípky z historie: Jindřich Schlögl a tajemný poklad na Svaté Heleně](#) jsme při pátrání v archivech po minulosti učitele na Svaté Heleně Jindřicha Schlögla narazili na jeho inzeráty v časopise Čech, ve kterých nabízel prodej značného množství vzácných starých mincí a prstenných kamenů.

Položili jsem si otázku, kde se na Svaté Heleně vzal velký počet stříbrných, bronzových a měděných mincí, památných penízů a prstenných kamenů z doby před naším letopočtem, z doby římských císařů, tureckých kalifů a křižáckých válek, zvláště s přihlédnutím k celkem nuzné situaci kolonistů i samotného učitele Schlögla.

Domnívali jsme se, že patrně šlo o nějaký náhodný nález na Svaté Heleně nebo v jejím okolí, pravděpodobně při klučení lesů. Podle uváděného množství *“značný počet mincí”* se mohlo jednat o skutečný poklad, který byl v této oblasti ukryt nebo zakopán.

V literatuře o Svaté Heleně se přece jen jedna zmínka o pokladu objevuje. Je to v publikaci *Po Dunaji za Čechy do Rumunska “Návrat ztracených dětí”*, kterou napsal potomek kolonistů ze Svaté Heleny a Vojvodova Petr Filip.

Jeho vyprávění o pokladu na Svaté Heleně vnáší do starého příběhu další informace, pohled tradovaného příběhu a v neposlední řadě i mravní a duchovní poučení.

Patřil tajemný poklad na Svaté Heleně z r. 1875 Turkům?

Petr Filip o pokladu na Svaté Heleně píše:

Rušný rok 1897 skončil... Svatá Helena přivítala Nový rok, ve velice živé paměti měla úmrtí Jindřicha Schlögla. Zdálosti šly dál v poklidu až do léta 1898. Šest mlýnů začalo po úbytku osadníků na Heleně spolehlivě zásobovat moukou. Mletí v nočních hodinách nebylo nutné, ale pořadí určené k mletí se muselo dodržovat i nadále.

Jednoho letního rána přijel první účastník mletí. Vůz zastavil v těsné blízkosti Kovaříkova mlýna. První pytel byl vysypán do výsypky, vpuštěním vody z vantroků bylo mlýnské kolo uvedeno do pohybu. Kolo se roztočilo, ale mlýnské kameny zůstaly nehybně stát. Plochý kožený řemen, který obstarával převod pohonu od mlýnského kola ke kamenům, chyběl. Zklamáný a rozčilený účastník mletí se vrátil do osady a celou událost popsal majiteli mlýna Petru Kovaříkovi. Zpráva se v několika okamžicích nesla Svatou Helenou. Ztrátu řemene pocítila celá Helena, u ostatních mlýnů se muselo měnit pořadí.

Slunce téhož dne putovalo oblohou, jako každý den hnala dvojice hochů skupinu krav a malé stádečko koz na pastvu. Stádo krav a koz bylo vehnáno do údolí Alibegu, kde se spokojeně páslo. Jeden z hochů seběhl s čutorou k potoku pro vodu k pití. Ve vzdálenosti asi tři sta metrů od mlýna našel na břehu potoka přeříznutý řemen. Nabral vodu do čutory, ještě se napil z dlaní vody, vzal nalezený řemen a vyběhl vzhůru do kopce za stádem. S úsměvem na tváři a rozzářenýma očima oznamoval kamarádu, jaké měl štěstí s nálezem řemene.

Pohledem hoši ohodnotili kvalitu řemene, po krátké poradě se rozhodli udělat si z onoho řemene

opasek na kalhoty, jaký mají dospělí muži. Plán byl realizován, po úpravách ozdobil kalhoty hochů. Slunce již stoupalo k vrcholu, hoši sehnali stádo a začali hnát k domovu.

Stádo zastavilo na malou chvíli u mlýna, který byl opuštěn, u napajedla, a pak se vydalo od mlýna Kovaříkovou cestou do osady. První kravičky vstoupily loudavým krokem do ulice Englická, přešly kolem skupinky mužů, která debatovala o ztrátě řemene. Stádo přešlo, hoši skupinku mužů pozdravili „dobrý den“.

Jeden z mužů se za hochy ohlédl, spatřil opasky u kalhot hochů. Bystrému oku muže neunikl původ opasků. Hochům nepomohlo pravdivé podání, jak ony opasky získali. Opasky se staly dle původu z mlýnského převodu dokladem krádeže. Petr Kovařík potvrdil původ řemene. Událost odsuzovala celá osada jako neodpustitelnou.

Tři dny od této události přišla neděle. Po nedělní dopolední bohoslužbě byl u obecního domu vynesena pro hochy trest v podobě veřejného lynčování. Jedenáctiletého Jana Kučeru a o rok mladšího, tehdy desetiletého mého otce Josefa Filipa postavili k veřejnému lynčování. Jako první se ujal lynče majitel mlýna a řemene. Vrbový prut vedený Petrem Kovaříkem opakovaně dopadal na těla hochů. Prut předal dalším mužům, kteří vykonávali trest. Hoši přijímali v bolestech s hlasitým pláčem rány prutem na svá mladá tělíčka. Otec začal prosit dědu, svého tatku: „Tatínku, tatínku, já ten řemen neukradl, já ho našel!“

Děda nebyl mohutné postavy, ale o to víc překypoval energií, v osadě měl respekt přísného, ale spravedlivého muže. Babička byla stejné výšky jako děda, statnější postavy, ale ne obézní. Bydleli na ulici Pod Vápenkou č. p. 1. Nejednou se sám dal do pranice s vetřelci, kteří přišli do osady něco ukrást. Zloději, překvapeni náhlým odporem, se dali na útěk dříve, než stačili sousedé přispěchat na pomoc. Hbitě přistoupil k muži chystajícímu se k lynčování, prut, který pevně třímal v dlani, vytrhl.

Přistoupil k hochům a řekl: „Přísahaňte před Bohem, že řemen jste neukradli.“ Oba vykonali přísahu a děda odhodil prut k nohám čumilů se slovy: „Nikdo víc chlapce nebude bít.“ Vzal oba za ruce a odvedl domů do ulice Pod Vápenkou. Jan Kučera byl z blízkého sousedství. Bolest ustala, rány se zhojily, spáchaná křivda žila v srdcích po celý život...

Petr Kovařík (vlevo) a Peter Kýška

Následujícího léta roku 1899 byl majitel mlýna Petr Kovařík nalezen u mlýna mrtev. Osadou se roznesla zpráva, že Kovařík byl zachycen řemenem mlýnského soukolí a usmrcen. Mnohokrát jsem celou událost slyšel z otcova vyprávění, vždy končilo slovy: „Křivda byla souzena Bohem, ten učinil spravedlnost.“

Osadou kolovaly dvě verze popisu tragické události ve mlýně.

Jedna verze přisuzovala smrt řemenu a soukolí mlýna, druhá verze měla za příčinu smrti mlýn-ské kolo. První návštěvu Svaté Heleny jsem uskutečnil v létě roku 2000. Coby potomek Kovaříkova rodu po přeslici jsem navštívil místo, kde stál Kovaříkův mlýn, v doprovodu strýce Josefa Jelínka, taky potomka Kovaříka po přeslici, který byl pamětníkem ještě funkčního mlýna.

Od strýce se mi dostalo přesného popisu mlýna i jeho chodu. Při pohledu na proud vody v potoce jsem řekl strýci svůj úsudek: „Strejdo, jestli byl proud v onu dobu přibližně stejný, jako je nyní, nemohlo kolo ani řemen našeho prapradědu zabít.“

Až dosud jsem obě vyprávění bral jako pravděpodobná. Tragédie s mlýnem mě nedávala klidu. Začal jsem o nehodě a spravedlnosti boží pochybovat. Má představa mne zavedla k násilné smrti mlynáře zavražděním.

Proč jsem začal hned pochybovat o této události? Můj odhad mi dával tušení, jakou rychlostí se kolo točilo. Rychlost kola nemohla dědu zabít. Samotný řemen taky ne. Jak mi bylo řečeno, mělo mlýnské kolo průměr okolo šesti metrů, což je (mým přesnějším propočtem) dvacet metrů po obvodě. Mlýnské

kolo bylo sestrojeno ze dvou obvodových kol mezi nimi bylo upevněno šedesát dřevěných truhlíků, nádob na vodu.

Obvod kol učinil podle hrubého odhadu jednu obrátku za minutu. Řemen pohánějící mlýnské kameny po převodování měl rychlost, kožený řemen mohl na těle způsobit zranění, ale ne zabít.

Nemalou záhadou byl samotný řemen soukolí mlýna. Vždy jsem si myslel, že řemen spadl při snížení otáček při zastavování mlýnského kola, a ve večerních hodinách jej proud vody odnesl do zdálenosti okolo tří set metrů od mlýna. Větší proud vody by samozřejmě mohl odnést řemen dál od mlýna, ale ne proud vody, který dával mlýnské kolo do pohybu.

Jak se řemen mohl vůbec dostat tak daleko od mlýna?

Okolnosti okolo tragické události u mlýna mi nedávaly klidu. Při pátrání v historii Svaté Heleny jsem odhalil několik faktů, které mě přiměly k zamyšlení. Začal jsem celou záhadu objasňovat.

Evangelický kostel na Svaté Heleně postavený roku 1887

První otazník byl nad financováním evangelického kostela mlynářem Petrem Kovaříkem, který byl stavitelem a poskytl 6500 zlatých. Dále financoval přestavbu školy a fary v jednom celku. Měl nejvíce polí s velkým hospodářstvím. Mezi odstěhovanými do Vojvodova byla i jeho vnučka, mladá vdova se dvěma dětmi, která se krátce před odchodem znovu provdala.

Ve Vojvodovu všichni dostali část polí přidělem, další si museli koupit. Rodina vnučky měla ve Vojvodovu nejvíce polí. Dalších výhod se jim dostalo v nově postaveném domě, kde provozovali sběr mléka z celé obce (mandra) a palírnu kořalky. To vše dávalo obyvatelům domu vysokou životní úroveň.

Další záhadou byl velký poklad šperků, o kterém jsem se také dozvěděl. Při návštěvě příbuzných v domě, kde Petr Kovařík bydlel, přišla řeč i na poklad. Od příbuzných jsem se dozvěděl, s jakou horlivostí hledali poklad v samotném domě, kde provedli kompletní rekonstrukci. Hledání pokladu pokračovalo v hospodářských budovách, na zahradě, v okolí mlýna, vždy bezvýsledně. Poklad nebyl nalezen.

Za rok po návštěvě jsem zprávu o pokladu našel v Lovosicích. Po důstojném pohřbení Petra Kovaříka se za několik dnů sešlo příbuzenstvo. Bývalo tady zvykem, že rodinní příslušníci si vzali nějakou věc na památku po zesnulém. Šlo o drobné věci, které užíval.

Vnučka Rachel Kovaříková, provdaná do rodiny Klepáčků, dostala na památku stolní oválné sklopné zrcadlo ve vyřezávaném stojánu, které děda používal při holení. Rodina Klepáčků se v roce 1992 přestěhovala ze Svaté Heleny do Lovosic. Jednoho nedělního rána se začal děda Klepáček holit, na stůl postavil zmíněné zrcadlo. Zbaven vousů si šel opláchnout tváře, zrcadlo stálo na stole až do té doby, dokud do stolu nestrčil skotačící vnuk. Spadlo na podlahu a rozbila se skleněná výplň.

Říká se, že střepy přináší štěstí, ale u Klepáčků šlo o menší nehodu, vždyť se rozbilo zrcadlo, památka na pradědu. Při odklizení střepů byla objevena listina, dlouhá léta ukrytá mezi zrcadlem a ochrannou výplní zrcadla zezadu. Listina nebyla nic jiného než dokument vydaný Temešváorskou bankou. Jméno majitele uvedené na dokumentu bylo Petr Kovařík a částka čtyřicet jedna tisíc zlatých.

Existence pokladu je jistá – Petr Kovařík měl poklad, ten převezl do Temešváru, nač by mu byl, on potřeboval peníze. Hodnota pokladu byla převedena na peníze zlaté. Úpis schoval do zrcadla, aniž by o něm kdo věděl. Temešváorská banka byla během druhé světové války vybombardována, majitel zmizel neznámo kam. Po druhé světové válce neměla pokračovatele a zanikla.

Vezmeme-li veškeré investice Petra Kovaříka, dostaneme se k hodnotě kolem sto tisíc zlatých, což je úctyhodný finanční obnos.

Zůstala otázka, jak k tomuto bohatství přišel, kdo mohl mít tak velký poklad a odkud.

Mohl mít někdo z Magyáryho dědiců takový poklad? Mohl, ale jak by se dostal k dědovi? To nepadá v úvahu, vojsko vyloučeno, a nějaký kupec už vůbec ne. Přišel jsem na myšlenku tureckého původu pokladu.

Při tažení Aliho Beje k rozhodující bitvě mezi Turky a Rakušany u Bělehradu v roce 1718 se jeho vojska na několik dnů utábořila v širokém údolí Sichevity. Nejbližší pobočníci Aliho Beje byli vysláni do lokalit, kde sídlili Turci s otroky, káceli dřevo a pálili dřevěné uhlí pro potřeby Osmanské říše. Pobočník, který přivezl do osady na území Svaté Heleny boje neschopné vojáky, přivezl i svou válečnou kořist, kterou nehodlal vézt na bojiště u Bělehradu.

Bohatou válečnou kořist uschoval u důvěryhodné osoby s tím, že si pro ni přijde. Zpět přivezl uzdravené vojáky a celé vojsko odtáhlo do boje k Bělehradu. Údolí od Dunaje do Svaté Heleny dostalo jméno po veliteli Ali Bejovi (Alibeg). Majitel pokladu bitvu u Bělehradu nepřežil, poklad zůstal u ochránce na Svaté Heleně až do roku 1873. Tímto rokem převzala moc od Rakušanů Uherská koruna, bylo povoleno se přestěhovat. Ochránce pokladu turecké národnosti nechal poklad u Petra Kovaříka v úschově s tím, že si pro něj časem přijde.

Ted' každého napadne myšlenka, že jestli se Turci ze Svaté Heleny odstěhovali, kde je Turecko a kde Helena. Že by se někdo vrátil pro poklad po bezpečném přestěhování do Turecka, to je malá pravděpodobnost.

Ve hře zůstal ostrov Adakal u Oršavy, který byl ve správě Turků až do roku 1964, což už není daleko. Jak je nevyvratitelná přítomnost Římanů v tomto kraji, tak je i nevyvratitelná přítomnost Turků, stejně jako dochované názvy lokalit okolo Svaté Heleny. Odkoupení domu pro školní vyučování Helenskými po přestárlých lidech ...

Jak mohl praděda mé tety vědět, že zasněžený vrchol, který je vidět z Heleny, leží správným směrem, i když nejde o horu Vitošu, pod kterou je Sofia? Jak mohlo vzniknout pojmenování pro dýni, která má i se stopkou tvar turbanu, kdyby někdo neviděl Turka s turbanem na hlavě? Původ pokladu je rovněž nemalým důkazem o přítomnosti Turků.

Po odstěhování Turků z Heleny se poklad dostal do úschovy k Petru Kovaříkovi. Po deseti letech si něco odebral na stavbu mlýna. Z truhlice toho ubylo jen málo, a tak přibral ještě trochu na nákup polí. Přišel rok 1885. Rozhodovalo se o stavbě (evangelického) kostela. Turek nepřicházel.

Poklad tajně odvezl do Temešvárské banky, kde jej směnil na peníze. Dostal se na tenký led, začal ve velkém hospodařit s penězi původem z pokladu. Pěkně se hospodařilo s tak velkým jméním až do roku 1897, kdy přišel turecký majitel a setkal se s Petrem Kovaříkem, kterého vyzval ke vrácení.

Další setkání mělo nastat ve mlýně, kde měl být poklad předán. Petr Kovařík se k předání pokladu nedostavil. Turek marně mařil cestu pro poklad. V létě roku 1898 ve vzteku sebral řemen ze soukolí a odešel údolím Alibegu k Dunaji, kde asi po tři sta metrech řemen odhodil k potoku.

Turek se po roce vrátil. Děda neměl zájem vzdát se tak velkého majetku, penízky pěkně hrály v dlaních, velká část byla schována v Temešváru. Proč najednou se má stát chudým? Následovala pře o poklad. Vydání bylo nemožné. Došlo ke střetu, při němž Petr Kovařík, zasažen tupým předmětem do hlavy, klesl bezvládně nedaleko mlýna k zemi. Smrt v jedné verzi byla přisouzena mlýnskému kolu, v druhé soukolí a řemenu. Nikdo se pořádně touto událostí nezaobíral, smrt byla přisouzena nešťastné náhodě.

V krátkém čase otrásá rodinou Kovaříkových další smutná událost. Zemřela manželka mlynáře na zranění po pádu při donášce vody od pramene pro potřebu domácnosti. K pádu mělo dojít v místech příkrého svahu. Mou mysl zatížil další otazník. Zda bylo zranění mé praprababičky po pádu tak závažné, že bylo příčinou smrti, je záhadou. Pádem si mohla přivodit četná poranění, zlomeninu, naraženinu, odřená kolena.

Otevřel se prostor pro nezkrotnou myšlenku. Jak mohla klidně spát, když se manžel nevrátil večer od mlýna? Proč neupozornila na tuto skutečnost syna Aloise Kovaříka? Dobře, se soumrakem ulehla, spala tvrdě, celou noc se nevzbudila, ale co ráno? Že by jen tak přehlédla nepřítomnost manžela? Asi ne.

S největší pravděpodobností byla v onen osudný večer svědkem rozepře u mlýna mezi někdejším majitelem pokladu a mlynářem. Bába, odhodlaná dědu obhajovat, se zapojila do hádky, vzápětí došlo

k napadení. Tvrdá rána silnější hole dopadla na hlavu mlynáře, ten klesl bezvládně na zem. Ruce praprababičky zaútočily na útočníka, ten uštedřil manželce mlynáře několik ran. Tělo ženy zůstalo nehybně ležet nedaleko mlýna.

Majitel pokladu vykonal pomstu, těla manželů ležela nehybně na břehu potoka Alibegu. Po nějakém čase přišla bába k vědomí. V šeru noci svého muže nespatriła. V bolestech ze zranění se pomalu před rozedněním dopotácela domů. Zalehla do postele, ráno nevstala, zůstala ležet. Celou událost zatajila, na vysvětlení své neschopnosti chůze uvedla zranění po pádu.

Během několika týdnů svému zranění podlehla. Nikdo se nikdy nedověděl o události osudné noci u mlýna. Osud listiny o vkladu peněz v Temešvárské bance zůstal na dlouhá desetiletí utajen v zadní části zrcadla. Kola času s mlýnským kolem se točila dál, zůstalo jen vyprávění se smutným koncem ...

Tolik vyprávění Petra Filipa. Jeho spekulace mohou být pouhou fantazií, rozjitřenou ústním tradováním dohadů pozůstalých op říčině úmrtí jejich předků. Jediný faktický důkaz, který by mohl o pokladu svědčit, je doklad z banky v Temešváru na 41 000 zlatých. To byla v té době závrtná částka. Uvážíme-li, že roční plat učitele Jindřicha Schlöglů činil 100 zlatých, od roku 1875 pak 300 zlatých.

Petrem Filipem odhadované investice Petra Kovaříka na Svaté Heleně na částku kolem 100 000 zlatých jsou na svou dobu opravdu mimořádně velké. Pro představu – okolo roku 1850 byl roční plat vyššího úředníka 500–700 zlatých, učitele 130 a roční mzda dělníka 100–200 zlatých. Učitel by si je tedy vydělával téměř tisíc let. Při přepočtu na dnešní hodnotu koruny by ta částka činila asi 400 miliónů korun.

Na druhé straně nalézáme druhý důkaz o existenci pokladu, kterým jsou inzeráty Jindřicha Schlöglů v časopise Čech z března 1875, ve kterých nabízel prodej značného množství mincí a kamenů. Podle Petra Filipa, žila stará turecká rodina na Svaté Heleně v domku pro přestárlé (bývalá pozdější stará škola) až do roku 1873, kdy bylo Turkům povoleno se odstěhovat na turecké území.

V té době svěřil turecký ochránce pokladu poklad Petrovi Kovaříkovi. O necelé dva roky později, v březnu 1875, nalézáme sérii inzerátů Jindřicha Schlöglů v časopise Čech s nabídkou prodeje značného množství mincí a kamenů. Katolický kostel na Svaté Heleně byl postaven o čtyři roky později v roce 1879. Stavba evangelického kostela začala v roce 1885. Jindřich Schlögl zemřel 15. prosince 1897 ve věku 56 let. Petr Kovařík zemřel v roce 1899. To jsou fakta, která jsou doložitelná.

Katolický kostel na Svaté Heleně postavený v roce 1879

Pátrání po bance, ve které si Petr Kovařík uložil peníze z pokladu, nás zavedlo do krajského města Temešváru k historii tamější největší předválečné banky Banca de Scont Timișoara.

Banca de Scont Timișoara

Banca de Scont Timișoara (dům s věží)

Bývalá diskontní banka (fost Banca de Scont) v rumunském Temešváru je palác v secesním stylu z počátku 20. století (secese). Palác byl postaven v jedné z nejvyhledávanějších realitních oblastí ve městě, přímo u jižního vchodu do centrálně umístěného náměstí Jednoty. Na místě, kde v současné době stojí bývalý diskontní bankovní palác, kdysi existovala jiná budova, která sahá až do roku 1752. Předchozí dvoupatrová budova byla domovem Wenzla Lechnera, městského soudce a radního německé komunity v Temešváru.

V roce 1908 koupil budovu bohatý židovský podnikatel a místní občan Temešváru, Miksa Steiner (Max Steiner), aby ji přeměnil na bankovní a bytový dům. Steiner ve skutečnosti nikdy nežil v této budově, místo toho se rozhodl bydlet ve Steinerově paláci, který vlastnil v tovární části města. Miksa Steiner vybudoval své obrovské bohatství vlastnictvím a provozováním továrny Max Steiner. Továrna vyráběla a dodávala městu kostní moučku a zvířecí uhlí. Steiner používal křestní jméno Miksa a Max zaměnitelně, jak bylo v té době populární.

Banca de Scont Timișoara, zde byly patrně uloženy peníze z pokladu na Svaté Heleně

Poté, co Miksa koupil bývalý diskontní bankovní palác, jej nechal zvětšit, přepracovat a přidat k němu další příběh. První patro budovy zabírala tzv. *Maďarská diskontní banka*, jejíž ředitelem a zakládajícím akcionářem byl sám Miksa. V horních patrech byly drahé honosné byty, které pronajímali bohatí právníci, lékaři a obchodníci. Přestože budova nebyla největší ve městě, byla považována za jednu z nejelegantnějších a nejexotičtějších staveb krajiny Temešváru ze 30. let.

Druhou světovou válku vzhledem ke svému židovskému původu Miksa Steiner zřejmě nepřežil. Po válce se do Temešváru nevrátil a Banca de Scont Timișoara přestala existovat. S jejím zánikem byly nenávratně ztraceny i finanční prostředky, které zůstaly na účtech banky, včetně účtu Petra Kovaříka, jehož výpis byl po mnoha desetiletích nalezen v jeho rozbitém zrcátku.

Tajemný poklad na Svaté Heleně s největší pravděpodobností existoval. Jaký byl jeho původ i jeho další osud však zůstává zakryto rouškou tajemství a spekulací. Stejně jako některé zdroje financování stavby katolického a evangelického kostela na Svaté Heleně. Doufejme, že další bádání odhalí tajemství, které se skrývá v historii kolonistů na Svaté Heleně, katolíků a evangelíků, baptisty nevyjímaje.

A slibované poučení? Velké poklady ani velké peníze nepřinesou člověku štěstí. Nic jsme si sebou na tento svět nepřinesli a nic si sebou neodneseme. Jenom to, co jsme dali a rozdali s láskou druhým. A tak nemůžeme jinak, než uzavřít naše pátrání po tajemném pokladu na Svaté Heleně slovy Pána Ježíše:

Neukládejte si poklady na zemi, kde je ničí mol a rez a kde je zloději vykopávají a kradou. Ukládejte si poklady v nebi, kde je neničí mol ani rez a kde je zloději nevykopávají a nekradou.

Matouš 6:19-20

Prameny:

Petr Filip, Jana Hanusová – *Po Dunaji za Čechy do Rumunska “Návrat ztracených dětí”*, str. 89 – 94, vyd. Jana Hanusová, Praha 2014

Pokračování:

[Jindřich Schlögl a tajemný poklad na Svaté Heleně](#)

[Štěpán Křivánek](#)

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté – Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)